

FIATAL KÖLTŐK ÉS PRÓZAÍRÓK

BESZÉDES ISTVÁN

A HÁZ

Nagy volt a ház nagyon, éles homály járkálta, s hold-
kép a hirtelen tárgyakat, huzatban vastagon:

1.

öreg folyosók jöttek, néha termék, ajtómnak dőlni,
térdepeltek szobám várt hosszúságán; alkonyon,

2.

a padláson füstemlékes, első-hangulatom ős-
kora, magában lógva, pókhálós tartógerenda-

3.

rácsokon: mennyi ócska fagépezet, mennyi fo-
góskaemlék, mennyi ésszorító, új értelem;

4.

s tikkadni eldobott, meztelen bútorzaton
elun, s az aláhulló hőségben súlyos

5.

tollpihezivatarban végigdobog padláson,
le a létrán, a kamraablak előtt el:

6.

légyháló mögött megolvadt zsírú csönd,
s továbbmenet a világ fölött teljes

7.

verőfény, esőcsalogató sziporka,
szemnek korbácskegyetlenség, *jókora*

8.

kerttel mögötte.

FELSŐHEGYI PASSIÓ

Sebaj, ha képet késve olvasol:,
tulajdonod e kép- s könyvtárszoba,
keretnyi ég, kerengő téglasor,
ebben él szabad színe és szava;
 göröngyös víz hegyén a parttalan;
 kilépés sima ablakán a tócsák;
 ... iringán siklás, hosszú, zajtalan;
 ... forgószeműség, ... huppanás-valóság.
Alatta forr az út, napszámba menne:
órségtől döngölt csíkján hó poprol,
este hazatolja a naplemente,
ágál a hegyre, megmeredve, hol
 nagylobbú fák az erdő-égakon,
 bújva-fülelve, lopakodva
 vakító medvék, gólyalábakon;
 kutyaugatás visszhang-gongja.
Karó, kerítés nem szorítja ki,
betör a párórás éjfogyatkozásba,

ágról a hó magát gyöngén ellöki,
 ház körül ereszek hófalú csapása:
 ez már a február szélárny-melege,
 növesztő, simalagy galamb-foltozása,
 vajúhoz tömődő disznó-szelete,
 dióorzó varjak kalóz-vitorlása.
 Partoldal élén, a Kálvárián,
 két szélen árván lator-díszkereszt;
 karral támasztva lendül a szán:
 ugrás, a lejtő hasmánt leereszt:
 — Gyerünk! Mindegyik sírkő nyílt veszély:
 tuják, kőrisek s fejfák között tiszta
 pálya-ritkás; kapuig ez kísér:
 („Feltámadunk” — áll, s) kaptatunk fel vissza.

(DETERMINUS)

LEHETETLENSÉG kibogozni ujjam,
 szinte
 lefog a sok fúró, gyökér,
 már nem tudom melyik-melyik,
 hol van
 a vezető
 ördögszekér,
 a mozdulat
 önmagát kirakja:
 elúszik csobbanása habja.

Ilyen parttalan vagyok,
 ilyen sivatag. Kéregre nézve néma: s közben csak szó, ha van
 szemek között léha,

(Könnyű, mint a) péva,

por,
 pillongó toll;

mikor burjánzik, fajz
 bundája szőre eltemet,
 megmutatom a kertemet:

kezem közt a rajz:
 sövénye lombja fölszáll:
 fatuskók holdja kószál.

Pincébe kúszik sok hasáb: a barlang dörgöli hasát.
 Elszabadultam? Azt
 hiszem.
 Táblámon képem, azt
 viszem.

HOLMI IKAROSZ

Jó lenne, ahogy nézem a nagy szitalást,
 átszüremleni a lassú mosásba,
 szárnyakkal takarózni az iszappadot,
 szivárogni a tető fölötti sásba,
 berzengő tollaimmal elfeküdni,
 s feszítve, hosszan kitartani:
 érezve az ég tekintetét.
 Látni a földet, ameddig enyém,
 hogy enyém legyen, ameddig látom.

De én csak csapkodok,
 üregek szárnya másokat röpít.

ENGEDD

Engedd át magad a lebegésnek,
 mintha tengerben úsznál,
 de tenger nincs hát a sötétben,
 nyálkahártya vagy bohos fű felett,
 ha férfi vagy, lebegő porzó-hímtagoddal,
 ha nő vagy, melled, hajad-bokra súlytalan lobog.

Sűrű víz tömi el a bálna torkát:
 az éj le martonként szakad.
 Nem baj, ha a korláton át tengerbe löktek,
 ha fosóhomokba jutva nincs kiért kiáltanod,
 látni sötétben elúszik a hajófenék,
 de nem az élet: jön az égkivilágosodás.

A CÉDRUS

Nem fogok félni:
enyém a tűz, s kering
a tánc;
tereng az ing:
öreg leszek, s tudom eljő
megváltóm: Szent Ejtőernyő:

kire égre merednek a kórusok,
rémülő erdők, potyogó mókusok,
lány őrszobor nem egy,
míg nap lobban s lemegy.

Majd megáll a lövedék a térben,
felül a halvilág az érben,
nagyhatalma: Béke lel a földön,
míg ellebeg a Mennyei Öltöny.

NYÁRKÖZÉP

Nyár közepét képzeld úgy el,
ahogyan egy képeskönyvben
láttam Afrika szívét.

Vadász!
Dzsungelből kilépsz!

(De itt, vigyázz, az én szívem dobog!)
S amint a földrész kincseit lopod,
gázlót keresve megleled,
ahonnan körhullám ered.

Galambszürke, forró, s akár a
prüszkölő víziófejek.

TÓTH GÁBOR

CSAK AZ ORRÁT

Keresztülvágtatunk az udvaron.
... gazmező és dudva. A góré
üres. A kutyaól üres.
hernyók falják a fákat.
Az egész világ özvegy.
Csönd, gang, ajtó,
beránt minket a szoba.
Léptek. A család léptei;
ezeréves közeledés a
belső szoba felé.

Ajtó... üvegét sikoltó,
óra... csöndbe dörömbölő,
és a falak, a szekrények, a képek
... ez a ránk szűkülő szállaerdő.

Nem is láttuk őt.
Teste belefúlt az ágyba.
Csak az orrát láttuk,
hatalmas orrát,
csak az orrlyukait, a szagát,
láttuk a szagát!
És a szemei... mélyről, vakolatélesen
néztek ki, jöttek felénk, belénk,
aztán belülről, fúrva, feszítve,
belezakotolva a halálos csöndbe.

PILINSZKYHEZ

... Mert mi vagyunk azok
az esendő lények,
kiknek minden pillanat
kínszenvedés, s egyben
küzdelem a következőért.
S te is, a sorjázó agyagcélok

fergetegében:
ahogy nap mint nap
kiájulsz az idegen hullámverésbe;
ahogy látod illatként
felszívódó egyikünket
a sárga agyagküszöbökön.

Annyi közül mi éltesen
hát, mint ez a pillanat?
A dél, a harangzás,
ez a pillanat-ünnepély?

BACH TISZTELETÉRE

Bach fehér kézfeje nyomán
a több tonnás, sötét kottafejek;
angyaltánc a Mariana-árokban;
ereimben Bach érverése,
és kőnek és háznak és tetőnek
érverése;
egy kimerült világ
érverése.

LADÁNYI ISTVÁN

KÉTSZEMKÖZT

kukoricasorok közt baktatsz aszfaltút felé
lábad a réti föld vendégmarasztaló
sarába süpped
a tizza mint hosszú
köldöksinór nyúlik utánad
hátadat anyád hívó szava
csaklyázza apád kezében két kapával néz
néz némán vissza-visszatekintve látod hogy
bukdácsolnak az egyre mélyülő barázdákban

hogyan tudod nekik meg
magyarázni
mért matatsz meztelen testükön

bözsike néni meg maris nena kacaja lökdös
— ebbű a gyeregbű pap lössz — mondogatták
most szakállad júdást rejt
még véletlenül se krisztushoz hasonlítasz

fejed tetejére állsz-e te is a parasztlányok
úri mesterkéltisége és a városiak
parasztos egyszerűsége között
lesz-e erőd tájszólásodat kiszolgáltatni
kifinomult nyelvek pergőtüzének
vagy majd kalászt lobogtatva kántálsz
sosemlátott boldog aratásokról
zavaros bizonytalanságban tudod-e biztosan
s zavartalanul szórni szavaid zavartról és
bizonytalanról

sudár ébengondolataidból kapanyélhez szokott
traktorkormányt sem ismerő
kezed hogyan farag karcsú
esztétikát
s ha tud
érdemes-e szabad-e ezzel kiállnod egy
márványkőre az agyagból cirokból fémforgácsból
néha-néha rádpillantók
fölé

kakas-szárnyaiddal fölropphenetsz-e
s ha igen lesz-e
mersze e kakasnak szállni
szállni s kukorékolva kerengni
tovább (és a hangszórók világában mit ér
e régimódi kukorékolás)

hol vannak most
kik csak azt mondták hogy a szegény ács fiából lett a
megváltó s parasztfiúból
hadvezér a por-emlékékről
bölcsen hallgattak

GYŰRŐDÉSEK

a megmászott fák ropogó büszkesége
 az augusztusi szürkület bújócskáinak vékony
 lábszárok közt tapogató kezei
 a kamasz égbe ordított vallomása
 a hűvösödő éjszaka csillagos
 égboltjára hangolt szívverések
 a fűbe feszült ártatlanság széttárt combjai
 az átvirrasztott éjszakák teremtés-hajnala
 hamvas leányok sosemhallott szellentései
 a novemberi hajnalok zsibbadt vonatai
 költők számtalanszor behelyettesíthető szenvedése
 egy pillanat
 nefelejcskéken
 belédmaró
 hangulata
 benned

veszik
 el

születik
 újra

PÁSZTORJÁTÉK-TÖREDÉK AZ I. SZ. 1985. ESZTENDŐBŐL

ELSŐ PÁSZTOR

Jeges verembe süllyedek tiköztetek!
 Senkit nem érint az, ami engem örület-
 be hajt!

MÁSODIK PÁSZTOR

Mi az, ó búsuló barátom? Ör-
 rületbe téged mily hatalmak űznek? Ár-
 va szívedet mily furcsa féreg öldösi?

ELSŐ PÁSZTOR

Egy téma, másról már nem is tudok szólni:
 magam személye.

Különféle alkalmakkor
 (zenekísérettel vagy
 anélkül) előadható —
 tömörsége ellenére
 példátlanul kifejező —
 de lefordíthatatlansága
 miatt a világirodalom
 örök értékei közé soha
 be nem kerülő

DAL

fáj

dalom

MAJOROS SÁNDOR

HÁROM

A szalmatánc idején, amikor füstté, pernyévé, vörhenyes zsarátnokká szégyenül a Gonosz, tenyérnagyságú salétromfoltok jelennek meg a falakon. Fontos tartozékai ezek a nyavalyaűző balzsamoknak meg az élemedettebb korú hölgyek által kedvelt, szarkalábfaló kenceficéknek, ezért már kora hajnalban megjelennek az utcákon a fekete körgallért viselő gyógymestersegédek, és — mit sem törődve a szalmatáncot megelőző lázas készülődéssel — úgy szüretelik le a téglafalak e furcsa gyümölcsét, hogy közben szinte versenyt futnak egymással. Kaparókéseik nyomán eltűnnek a bársonyos tapintású bolyhocskák, tégelyekbe, csuprokba vándorolnak, s csak azokat a sovány pacnikat kímélik meg, amelyek enyhén szürkébe hajló színezetük miatt nem alkalmasak gyógyír készítésére. A durranóporok szerelmesei bezzeg nem törődnek azzal, hogy szürke a salétrom vagy sem. Futnak a gyógymestersegédek után, és levakarják mindet, ami eléjük kerül. Délután, a máglyagyújtás idején, már csak elvétve látható fehér folt a falakon. A repkény alól kandikál ki, vagy a kiszögellések mögötti félárnyékba

húzódik vissza, de ha valaki, belefeledkezve a fölfelé kapaszkodó sárga, vörös tűzkigyók látványába, a kelleténél tovább szemléli a Gonosz pusztulását, és szeme belefárad a túláradó színpompába, még így is találhat annyi fehérséget, amennyi az előlopakodó könnyek visszaparancsolásához szükséges. Utána pedig elég egy apró fejmozdulat, és a tekintet visszairamlik a sokadalom harsozóan tarka zsbongásába.

De most még tél van. Nincsen más, csak egy mindent elfedő tejszerű fehérség. A szem sárga meg vörös lángnyelvek után áhítózik, mialatt a hópelyhek kavargásába temetkezve fürkészi az ablakon túli világot. A báván ácsorgó hóemberek idejét éljük. Nem hallik odakint sem a patkócsattogás, sem a szögeces bakancsok súlyos zöngéi. Hatalmas kottalap lett az utca a szánkók párhuzamos lenyomataitól, s az eszelősre taposott muzsikát, melyet a facipők, meg a csizmák aggattak a vonalak közé, a szél lankadatlan hévvel zümmögi hetek óta. Ha az ütem úgy kívánja, két lépés közötti szünetben megérinti jégujjaival a nyeglén félrekapott hősüvegeket, s azok egy szemvillanás alatt szelíden fodrozódó hullámokká bájolódnak. Csúnya és koromszagú most a város. A kémények körül rozsdabarna jégcsapok lógnak, mögöttük meg — a langymeleg téglákhoz lapulva — a csatornák nyivákoló lovagjai melegszenek. Úgy összebújnak, hogy nem látszik belőlük más, csak egy jókora gőzölgő szőrkipac. De ha valaki szemetet vagy zsiros levesmaradékot lötytyint ki háza elé, fülek, farkak, koszos macskapofák emelkednek föl a gomolyagból. Sovány lakoma ez ám, be kell érniük ennyivel. Most nem illatozik friss almáspite az erkélyeken, mint nyáron. Vastag brokátfüggönyök feszülnek az üvegajtók mögött, a kisasszonyok pedig — az almás piténél is csodásabb ékei minden terasznak városszerte — bent kuporognak a kandallók mellett, s gobelinekkel bíbelődnek, vagy a dámajáték fehér-fekete korongocskáit tologatják unottan. A tél számukra a rabéletet jelenti, melynek egyhangúságába sem a társasjátékok, sem a sóhajcsalogató szerelmes történetek nem képesek változatosságot becsempészni. Délelőttönként azért kimerészkednek néha az utcára. Rövid kiruccanások ezek, nem nevezhetőek sétának, mert csupán arra valók, hogy visszatérve a meleg szobákba, jóleső borzongással dörzsölhessék össze átfázott kacsóikat.

A szél délutánra erősödik fel igazán. Újabbnál újabb hógörgetegget zúdít a városra, behatol az ablak résein, és boszorkányhaját eget a gyertya lángjában. Hetvenkétszer láttam már a tavaszkö-

szöntő szalmatáncot, mégsem emlékszem ehhez foghatóan kemény télre. Azt mesélik, az örök farkasokat láttak a városfalaknál ólálkodni. Egészen az Alsóváros kapujáig merészkedtek a bestiák, s olyan makacsul kitarítottak, hogy csak nyíllövésekkel tudták megfutamítani őket.

Péter mégis útra kelt ma reggel. Hiába kérleltem, könyörögtem, semmit sem használt. Mosolyogva lépett föl a postakocsira, s mikor meglátta, hogy az ablakból figyelem, visszaintett kalapjával. Azóta állok itt, úgyszólván mozdulatlanul. A kelmefestők városáig szép időben négy órát kell lovagolni. Ilyenkor télen a kétszeresét. És lehet, hogy mindezt hiába, mert a durva vitorlavásznat, amire Péternek is szüksége van, a halászok mind fölvásárolják, mielőtt befagy a folyó. Neki pedig éppen ilyen szőttes kell. Semmi más, csakis durva vitorlavászon, mivelhogy festeni akar. Ilyen ez a fiú, a legképtelenebb ötletek jutnak eszébe. Emlékszem, egyszer olyan torz vigyorú koboldokat fércelt össze hulladékrongyokból, hogy sokáig nem bírtam elaludni, ha a holdvilágban rájuk esett a pillantásom. A múltkor meg — ki tudja, honnét szerezte — fekete port hintett baktarai ürmösvízbe, s az így nyert masszából csupa lyuk, csupa rés kockákat égetett, melyek, ha napfény esik rájuk, visítanak, akár a szopós malac. De mesélhetnék a növényi macerátumokból párolt illó olajról, meg a kék szikrákat szóró szélkarikáról is, mindkettő páratlan csoda a maga nemében, bár egy szelekötya ifjú csapongásainak köszönve kérészetű valamennyi. Minden furcsaság újabb furcsaságot szül, felülmúlva cseppet sem közönséges elődjét, s már létrejöttének pillanatában arra ítéltetett, hogy majdan a padlás egyik sötét zugában porosodjon.

Vajon ez lesz az időmáz sorsa is? Mert Péter időmáznak nevezi azokat a színes rudacskákat, amelyekből festékeit oldja. Ha hinni lehet a szavának, ez a festék magába szívja majd azokat az apró időszemcséket, amelyek a perceket homokszemekké bontják széjjel, hogy észrevétlenül lecsoroghassanak a homokóra keskeny üvegtorkán. Ezekben a pergő, lüktető kis villámfarkakban fogja megfűrdetni esetjeit, és ha jól értelmeztem szavait, az időmázzal festett kép ugyanolyan korszakokat ér majd meg, mint mi emberek. A színek évek múltán kifakulnak, a fehér zöldbe, a sárga vörösbe hajlik, s legvégül — talán száz, kétszáz év múlva — egyetlen szín uralkodik el a vásznon, a fekete. A kép ekkor éri meg aggkorát, megrepedezik, hámlani kezd, és elpusztul végkimerülésben. Úgyes gyerek ez a Péter, meg kell adni, de hogy egy kép

meghalhat! Ki látott már ilyet? Sajnos, sohasem fogom megtudni, vajon igaza volt e vagy sem. Túlságosan öreg vagyok már, és bizony gyakran elfog a kétely. Ha hinni lehet a mának, miért kell a holnapnak is? És lehet, hogy nincs is más valóság, csak az, ami legbelül van; a derékfájás, a gyengeség meg a ropogó ízületek. Olyan ez, mintha a szű percegne valahol mélyen az ablak deszkájában.

Valaki közeledik a sarok felől. Prémkucsmás, posztókabátos férfi az illető, nyakában csomóra kötve hosszú gyapjúsál libeg. De lám, nincs egyedül. Szorosan mögötte köpcös emberke lépked, s csak akkor tűnik elő derékig érő torzonborz szakálla, amikor egy-egy jégdarabot vagy hóbuckát megkerülve kilép a prémkucsmás mögül. Kettejüket magas, langaléta alak követi, fején füles sapkával, övvel megkötött báránybőr zekében. Fegyvereik nincsenek, de azért így is látszik, hogy pusztalakók. Nem idegesíti őket az arcukba csapódó szél, jönnek, jönnek, ahogy edzett nyestvadászokhoz illik.

Ritka látvány a pusztalakó ebben a városban, ahol a harangtoronyok úgy bökődnek az ég felé, mint az útszéli nyárfák lándzsahegyei. Nem szívelik ezeket az égbe szökő építményeket, melyek között akár keringőzni is lehetne, ha délutánonként versenyt zenegenek egymással. Bevallom, mi őslakosok is megborzongunk a Kék Torony bronzóriásának ásítása nyomán. Pontosan három órakeréknél ébred szunyókálásából, és akkorát kondul, hogy beleremegnek az ablaküvegek. A morajlás fölcsap a levegőégbé, nőttön nő, míg végül, a saját súlya alatt roppanva össze, a tereken összesereglett szájtáti nép nyakába omlik. Nem ritka látvány ilyenkor a messzi tájakról idevándorolt kalmár vagy nomád állatkereskedő, amint, lerogyva a fal tövébe, reszkető ujjakkal babrálja inggombjait, mert a tág mezőkhöz, széles országutakhoz szokott népeket első hallásra bizony alaposan mellbe taszítja ez a mély dübörgő hang. A Bazilika ékes trillája már egészen más muzsika. Bár olykor-olykor kihallik mögüle a kenetlen harangállványok csikorgása, könnyed, akár a vizet lefetyelő ózsuta nyelvének járása. Három harang felel itt egymással: a kicsi, a közepes és a nagy. Bigelloum, bagalloum, pelang, pelang! Bigelloum, bagalloum, pelang, pelang! A Kék Torony zúgását keskeny pántlikákká szabdaló megkönnyebbülés ez, s immár érezhetőek az elkövetkező szimfónia kezdő rezzenései. Megszólal a Sáratorony, a Rézkupola, a Nagy Kolomp fönt a rondellán, a Károly rend kettőstemploma, a Márvita csőharangjai, a Temetőkert fölfűzött bronzcsengettyűi és az Óriástriangulum a

Múzsák kertjében. Ezután már nem lehet csíkokról meg szalagokról beszélni. A hangokból ezüsteső lesz, ami három teljes órán át permetezi a várost. Ettől olyan szembeötlően szürkék a palatetők, fényesek a szélkakasok és szívirványszín tarkák a függönyök a nyitva felejtett ablakok mögött.

Eh! Ánizsfőzetet ittam volna!? Mi más készíthetett arra, hogy emlékezzek, hiszen befagytak a zsalugáterek, és az ereszről túllfátyolként pereg a finom porhó. Nincs harangszó sem, elveszett, megsemmisült. Kénytelenek vagyunk csengettyűkkel, kolompokkal vagy kristálypoharak oldalához koccintott kanalakkal gyógykezelnünk magunkat, mert a zsongás a vérünkbe ivódott, nem boldogulunk nélküle. A délután némaságban derékfájás kínoz bennünket, beszédünk pedig a csókák esztelen csiviteléséhez válik hasonlatossá. Bizony nagy csapás ez valamennyiünknek, mert naphosszat meleg sópárnákat kell cipelnünk a hátunkra szíjazva, s ha az utcán beszédbe elegyedünk valakivel, a fecsegésnek nem szakad vége mindaddig, amíg ajkaink csontkeménnyé nem dermednek! Ezért zárkózik be mindenki. Várjuk a tavaszt, a szalmatáncot és a három óraker vidáman fölcattanó harangáriát!

Ripp, rupp, ripp, rupp, ripp, rupp! Menetelnek az idegenek odakint. Nem néznek se jobbra, se balra, mintha határozott cél vonzaná tekintetüket. Csizmájukon — ha jól látom — vastag viaszréteg feszül, s talán nem is a hó perceg talpuk alatt, hanem ez a három pár egyforma, páncéllá keményedett lábbeli. Fönt északon, a magukat Süvöltős Bálófáknak nevezett nép visel ilyen visszakunorodó orrú, apró szőrgombócban végződő csizmaféleséget. Poszátának hívják, és játszi könnyedséggel törnek utat vele a legnagyobb hófúvásban is. Furcsa teremtmények. Vajon mi cél hozta őket ide? Hamarosan sötétbe borulnak az utcák, a salétromfehér óra szénfekete éjszaka hull. Egyetlen durranóporral teli katlanná változik a város. Láthatatlan kezek dúrnak bele a szemétrakásokba, és a sikátorok mélyén sziszegve csapnak össze a pengék. A vad röhögés jajkiáltással vegyül, s reggelre itt-ott vörös vérrózsák nyílnak a hóban. De ezek a legények, úgy tűnik, nem rettegnek a rablók fegyverétől, jönnek, jönnek, egyre csak jönnek.

A prémkucsmás hirtelen megtorpan. Zsebébe nyúl, hosszasan ke-resgél, aztán kiemel valamit. Nem látom, mi az, mert a másik kettő elébe áll. Mintha tanácskoznának. A prémkucsmás most fölemeli a tárgyat, előremutat vele. Ó, hiszen ez egy ezüstkalapács! A Kék Toronyban láttunk ehhez hasonlót, amikor Péterrel Harang-

öntő Jokopán képmását tanulmányoztuk. A szerzetes, aki a freskót megmutatta, nem mulasztotta el fölhívni a figyelmünket a különös alakú kalapácsra. Elmesélte a legendát is, mely szerint a mester a frissen kibontott harangokat kongatta körbe vele, mert csak az ördögfej csalogathatta elő az öntvényből a sátán fondorlatait. Elárulták magukat a légbuborékok, a szennyeződések, az elhamarkodott hűtés miatt keletkezett hajszálvékony repedések és minden olyan hiányosság, ami láthatatlan volt a szemnek, elérhetetlen a kéz tapintásának. Az új harangnak egyenletes, tompa hangot kellett hallatnia, ezért, ha a mester kezében fölzendült a hangolókalapács, nem volt mit tenni, újra be kellett olvasztani az egészet.

Különös, hogy a Sүvöltős Bálófák semmit sem tudhatnak a Harangöntő Jokopánról, mégis van hangolókalapácsuk! És a Kék Tornyt mustrálgatják! Mintha csak sejténék, milyen gondok emésztik a várost! A kucsmás fontoskodva ingatja nagy fejét, a köpcös megbólogat hozzá. Kár, hogy nincs itt Péter, megfeshetné ezt a képet. Időmázzal, vagy anélkül, mindegy. A címe az lenne: Harangmesterek.

Harangmesterek? Hát persze! Ők azok a régóta várt harangstimuláló mesterek, akikért lovas küldönc vágatott a fehér bundájú medvék vidékére, oda, ahová a Sүvöltős Bálófák is csak ritkán merészkednek, mert a tél arrafelé az éjszakával egyenlő! A szörnyű hidegben kettérepednek a fák, és sírva fakad a föld, ha kővel vagy csákánnyal megkocogtatják! Az emberek pedig kénytelenek éles hangú kőöntőket aggatni magukra, mert különben menthetetlenül elvesznének a sűrű sötétségben. És mivel ezeknek a legnagyobb zimankóban is szólniuk kell, idővel fölülmúlhatatlan mestereivé váltak a megfagyott csengőknek, harangoknak!

Barátságatlan, mogorva fickóknak látszanak. Nem hinném, hogy tudnak úgy csevegni, mint Péter, könnyedén, fesztelenül, a telihódat is lebeszélve az égről. Pedig jó lenne szóra bírni őket. A harangköpenyek alatt titok lappang, s ha a súlyos fémmelvek előcsalogatják — mint keleti füvek bódító párája —, feledteti velünk, hogy mennyire viharvert a mi büszke Kék Tornyunk és hogy a Bazilika teteje képtelen visszaverni a zöld penészréteg ostromát. Ettől látjuk a Sártornyt erős építménynek, gyantaszagú gerendázattal, támpillérekkel, holott valójában málladozó romhalmaz csupán. A hét lakattal őrzött Rézkupola vijjogó denevérhadáról pedig elhisszük neki, hogy az orgonasípok között ke-rengő légáram zenéje. Miatta nem látjuk a Károly rend kettős-

templomának önsanyargatásra buzdító igéit, és a Temetőkert sorba aggatott ércsisakjairól jázminillatú ábrándokat szövögetünk, miközben meg-megújuló lendülettel azt kiáltják: háborút, háborút! Ezüsteső nélkül az Óriástriangulum sem szólal meg sohasem azon a magaslaton, amit Múzsák Kertjének csúfol a söpredék, esetleg csak akkor, ha akasztani visznek valakit!

Az idegenek most értek ablakom elé. Kiáltani kellene, hogy: Hééé! Minek a szenesvödör?! De befagyott a zár, az ördög vinné el! A szél meg éppen ebben a pillanatban rántott hófüggönyt ablakomra! Megvakít a fehérség, s mire a hó lepereg az üvegről, már a csizmaik nesztét sem hallom. Csak egy elfelejtett padlásajtó csattan.

Egyszer, kétszer, háromszor . . .

SÖTÉT IZZÁS A HOLD SZEKERÉN

Amikor a Hájfejű tarkójának szegezte a fegyver csövét, az idő megrekedt valahol két érverés között. Egymásba szivárgott múlt és jelen, szüntelen változások riongatták egymást, mint az üstben kavargó ólomöntvény rövid életű szörnyszülőttei. Mert csakis így történhetett, hogy képzeletben már látta a le nem adott lövés csatolására riadt berregéssel fölcsapó fácánokat, és a Hájfejű szétroncsolt koponyáját előrebukni a nádtenger felé. Az ormótlan testet, úgy tűnt, egy röpke pillanatra föltartóztatja a sárgásbarna fal, de aztán mégis kettéválik, hogy a Hájfejű arca, ami nem is arc többé, belecsapódhasson a sárba. Csak a két bakancstalp virít elő a fölkavart iszapból, meg az elejtett vadásztáska csüng fölakadva valami satnya fűzfafélén, inogva-lengedezve. Ezután fogja kiemelni az üres, kissé még füstölgő töltényhüvelyt, és mielőtt odamenne a Hájfejűhöz, hogy megtapintsa a csontszilánkokat, melyek közül zavarosvörös vércsík fog szivárogni, új patront csúsztat majd bele a csőbe.

De nem ez a legkedvezőbb pillanat. Nem ériz még a Sötét Izzást a levegőben, pedig négyéves kora óta, amikor először tartotta a disznó torkán nyitott seb alá a tálat, csalhatatlan a szimata. Azon a hajnalon — ma is jól emlékszik erre — a vér arcára, kabátjára freccsent, s a bugyborékoló hörgés, ami a visszahúzott ölkés nyomán tört elő az állat tüdejéből, sötét izzást rajzolt a hold szekerére. Apjáiék később bementek a házba, fölhaj-

tani egy-két kupicával a jól végzett munka örömére, s ő ezalatt közelről is megszemlélte a keskeny hasítékot. Ujja éppen csak befért a résen, és amikor visszajöttek apjáék, hogy sonkává, szalonnává, gőzölgő zsigerekké szabdalják a testet, már könyékig lucskos volt a feketére kocsonyásodott vértől.

Fura szerzet ez a Hájfejű. Nehézkesen cammog, akár a medve. Nem való vadásznak, mert fölriasztja a fácánokat, és elűzi a nyulakat is a környékről. Mégis kedveli mindenki. Nem ezért az önként vállalt hajtó szerepéért, hanem mert rengeteg adomát tud. Kiváltképp Mocsok Berciről, a hírhedt haramiavezérről szeret mesélni. Elásott kincsről, vad hajszákról és tiltott szerelmekről elmélkedik, nem csoda hát, hogy gondolkodó, töprenkedésre hajlamos embernek tartják, holott valójában kétségbeesetten ostoba fráter! Tizenöt éve tudja ezt, mert akkor közösen próbálták megidézni a Sötét Izzást. A füzesben bújtak el, a Hájfejű a madzagot, a Nyakigláb meg a macskát hozta. A kés könnyedén csúszott be a bordák közé, és az elfénytelenedett zöld szemekben szinte azonnal fölfedezte a Sötét Izzás tükörképét. Fölöttük lebegett, és mohón leste az összeroppanó csontok nyomán serkenő vörös szirmokat, de aztán elállt a vérzés. A Sötét Izzás dühögött, rázta-reszkettette a levegőt, követelte a magáét. Erre ő megragadta az állat bundáját, és úgy rántotta széjjel, hogy a Sötét Izzásnak többé már nem okozott gondot megtalálni a belső részek felé vezető utat. Mikor elült az ereikben kalapáló izgalom, észrevették, hogy a Hájfejű utálkozva hány a fűzfa mögött.

Szerencse, hogy a Nyakigláb hátul maradt, mert különben ott lépkedne a Hájfejű mellett. Nyakigláb is kedveli Hájfejűt, mert rá lehet bízni bármit. A távcsövet, a forró teával töltött hópalackot, az elejtett nyulakat, sőt még az agarak felügyeletét is. Azon az emlékezetes vadászon, amikor Nyakigláb figyelmetlenül közelített meg egy sebzett vadkant, s az felugorva hosszan kihasználta a combját, Hájfejű eszmélt elsőnek, és orvost megszegyenítő ügyességgel fáslizta be a sérült testrészt. Akkor derült ki, hogy táskájában nem töltényeket, hanem elsősegély-felszerelést rejtetget. Úgy tüsténkedett, mintha hadat üzent volna a Sötét Izzásnak. Parancsokat, utasításokat osztogatott, és senkit sem engedett a Nyakigláb közelébe. Ő is csak futólag látta az eltépett izomszalakat, a szemtelenül kitarulkozó hús mélyén leselkedő fehérséget, s mire bő vérpatakka fogózódtak volna össze a vörös rubincseppek, a Hájfejű lecsapott rájuk pólyáival. A Sötét Izzás egész idő alatt ott jajon-

gott valahol a fák koronája között, s azon tanakodott, érdemes-e lecsapni vagy sem, de végül mégis odébbállt.

A Nyakiglábbal különben kisiskolás korukban gyakran kacérkodtak a Sötét Izzással. Egy alkalommal nyilat és íjat eszkábáltak össze, s egymást célozták vele úgy, hogy a vesszőt egy almafa levelei fölött kellett átrepíteni. Aki a fa mögé állt, nem láthatta az aláhulló lövedéket. Váltakozva lőttek egymásra, egészen addig, amíg a Sötét Izzás be nem árnyékolta a kék párába hajló délutánt. A vessző a bal vállába fúródott, de az égető fájdalom ellenére azonnal kirántotta, és körbenyomogatta a sebet. Ezt követően napokig beszélgettek Nyakiglábbal az alaszakai prémvadászokról, akik késsel várják be a hatalmas grizzlimedve támadását, és ha elég ügyesek, egyetlen jól irányzott döféssel úgy nyitnak utat a kiáramló vérnek, hogy a Sötét Izzás azonnal elfoglalhatja helyét a megüresedett szívkamrákban.

Izeg-mozog a Hájfejű. Hátán ott lóg a puska, de ő inkább a fényképezőgépét kattogtatja. Most... most megint tarkója irányába táncol a cső! Ujja a ravaszra siklik, érzi az acél ellenkezését, ami csak feltételes ellenkezés, mert ha az ujj tovább görbül, a ravasz hátrabicsaklik és... az ördög vinné el! A Hájfejű megbotlott valamiben!

Első vadászkalandjára apja kakasos flintáját vitte magával. Zoki, a vén kopó, mellette kalimpált, lógó, lifegő nyelvvél, látszólag készen arra, hogy becserkéssze akár a legtávolabbra hulló fácskát is. Minden ragyogónak ígérkezett, arcán lángolt a lelkesedés, és a flinta is úgy simult bele markába, mint egy féltő gonddal csiszolt biliárdgolyó. De aztán — elpufogatott vagy harminc tőltényt — mégsem sikerült eltalálnia egyetlen madarat sem. A Sötét Izzás végig követte. Fönt zúgott a felhők között, és úgy tűnt, kacaja betölti az eget. Mikor a többiek degeszre tömött tarisznyáikkal, roskadásig megtűzdelt öveikkel elindultak a falu felé, ő még egyszer átfésülte a rekettyést. Ekkor vette észre, hogy Zoki — bár nem lanyhuló irammal üget a nyomában — szemeiben valami huncut derűféle villan. Dühében ráemelte a flintát. A Sötét Izzás pukkanássá szelídítette a dörrenést, a pizskosszürke füstcsíkot meg véres cafatokká tépte a szél.

No végre! Megkapaszzkodott a Hájfejű. Sietnie kell, mert ha megvárja, míg a Hájfejű fölkapaszzkodik a töltésre, újabb hosszú éveken át apróvaddal kénytelen szolgálni a Sötét Izzást, holott régóta tudja már, hogy nem nyulakra meg őzekre áhítozik. Sokat

töprengett ezen, mert a gondolat, hogy embert kell ölnie, minden izgalma ellenére is rettegéssel töltötte el. Elképzelte, hogy mint közönséges gyilkost elkapják és bezárják egy ablaktalan patkányszagú odúba. Nem, ez borzasztó lenne, hiszen azért élünk, mert ölhetünk! A kioltott élet nem semmisül meg, és nem is vándorol homályba vesző túlvilági lét felé, hanem részévé válik annak, aki rést nyit a test burkán, a mindig befelé törekvő Sötét Izzásnak! A sebet megérintve jön létre a kapcsolat, amitől villamos remegés fut végig az idegszálakon, a tüdő levegővel telítődik, és a szemekben rég elfelejtett hajnalok pergőtüze gyullad! Igen, nem szabad megállni félúton, le kell teríteni a Hájfejt!!!

Hé! Mi ez? Miért nem hallotta a dörrenést!? És miért lett fekete minden, holott az imént égő szikraesővé robbant az egész minden-ség! Hatalmas súly nehezedik a hátára, és nyúlós, nyálkás meleg-séget köhög fel, de még mielőtt tudatának halványuló gyertya-fényei kihunynának, cuppogó lépteket hall. Az ismeretlen föléje hajol, hogy mutatójával megérinthesse a derekát kettéroppanantó fájdalmat.

GÉBER LÁSZLÓ

JELENTÉS AZ EGYETEMI VÁROSBÓL

bal felől van az épület F szárnya
szemtelen-szép lányok ülnek
ilyenkor a teraszon
át-átkacsingatnak a fő szárny
teraszain kint ülő fiúknak
s meg-meglógatják lábaikat
közben

A VERSNEK ÉS A KÖLTŐNEK

mert hiába mondom
rám szólnak hogy
mit akarok jól vagyunk

nem az a fontos
 ami megindítja a verset
 de ami azután jön
 gerincemen végigszalad a hideg
 szavakat gyűjtök
 a versnek és a költőnek

VARGA SZILVESZTER

TELEVÍZIÓ

Még műsorismertetéskor bekapcsolod,
 megnézed a híreket, mert hírek nélkül
 olyan az ember, mint a hülye, úgy jár-ke,
 mintha nem is ebbe a világba tartozna,
 de az események tudatában jobban
 szeretne máshová tartozni, vagy mi,
 utána a riportot is megnézed a Kiss családról,
 most már biztos lehets benne, Kiss bácsi
 negyvenkettes cipőt visel, Kiss néni
 pedig mindig csütörtökön mos, a
 gyerekek pedig szeretik a csokoládét,
 míg a hirdetőt sugározzák, a szöveget
 felmondva, főzöl egy feketét és akkor
 már nincs kétség, a mai napon
 nem csinálsz már semmit, azonkívül,
 hogy jelen leszel a szobában.

SÁRGA VÁROS

Pro memoria Hajnóczy Péter

„Nem veszel részt álmaidban”.
 — Nem, mert fölhúzták az órát,
 kettőt kettýent, hármát kattyant,
 kifőzték otthon a szappant.

És mi történt Bagdadban,
mi történt Bagdadban?
— Bagdadban . . . „Bagdadban nagy nap van
Basznak az arabok az ablakban,
Száraz falevelet sodor a szél,
S a legöregebb arab így beszél:”
„Talán haját mos, az jó sokáig eltart ”
Vadászunk majd oroszlánra,
és ha kettőt meglőttünk,
vérükkel locsoljuk a kerteket,
hadd keljenek ki az oroszlángyerekek.
de előtte le kell érettségizned.

„a szoba
Az ágy, az asztal, három szék.
A széken ágynemű.”
Az ifjú Fortinbras ott áll a szoba
közepén, az ablakok tárva-nyitva:
— Négy szépíró
Emelje Hajóczyt mint társukat,
A ravatalra: mert belőle, ha
megéri, nagy író vált volna még.
Útját kövesse üvegek törése,
Gyújtsák föl a kocsmát. —
Vegyék föl tetemét. — Ily látomás . . .
. . . Menj, nyissatok sört!

„Talán haját mos, az jó sokáig eltart.”
Fortinbras lehajtotta fejét
és kissé elgondolkodott:
Mi lesz most Krisztinával,
talán szólni kellene Andriskának,
de megvárom, meg, a sárga városon
átténfereg némán és magányosan
a szabad szombatos embólia.

APRÓ ISTVÁN

ELSŐ SZÁMVETÉS

(Szobor születik)

Bor, gyertya és egy diófahasáb áll előttem. A gyertya világít, a bor a hosszú téli éjszaka megrövidítésére szolgál, a fából egyszer majd szobor lesz. A szobor már benne van a hasámban, csak rá kellene szálni magam, hogy vésőt fogjak és kiszabadítsam. Az egész fatörzs, amelyből ez a darab is származik, telis-tele van szobrokkal, ezt tudtam már akkor is, amikor négy évvel ezelőtt kidöntöttem a diófát és a törzsét elraktam a fészerbe száradni. Most eljött az idő, hogy egyet kiszabadítsak közülük.

Fohászkodnom kellene. Ahogyan nézem, érzem, ő fog fohász-kodni helyettem — önmagáért is, értem is. Egyetlen fohász lesz ő, törekeny nőalak, meggyötört szívvel emeli maga elé a kezét, nem egészen az égre, azaz az égre is, de önmagához is — égen, földön fohászkodni kell ma az emberért. Egy mozdulat meghallgatásért, irgalomért, szeretetért, szerelemért.

Szerelem van, a sok gúnyos és kiábrándult lárma ellenére is van, csak a súlyát vállalják kevesen, és a nagyságát tagadják túl sokan. Pedig itt van a fában is, csak le kell faragnom róla a forgácsot: sok-sok átkopácsolt éjszaka után, kifakadó és újrannövő hólyagok árán a tenyeremen, előttem áll majd, és könnyörög, könnyörög a saját értelméért.

Néha úgy érzem, emberekről kellene forgácsot fejtenem.

A gyertyafényben hatalmas oszlopként vetődik a falra tuskóm árnyéka. Magányos obeliszk, fölém tornyosuló totem, faragott kő a széljárta pusztában. A magány időről időre eltorzítja a lelket, és olyankor újra kell faragni. (A magány hiánya, az öntelt biztonság eltorzítja a lelket, és olyankor újra kell faragni.) A Könnyörög odabent a fában végtelenül magányos. Majd elpanaszolja nekem, ha megszületik.

A Könnyörög bent kuksol a tuskóban, anyaga, teste még látszólag elválaszthatatlanul együvé tartozik a fa anyagával, egy és ugyanazon rostok futnak át tüdején, ágyékán, mint amelyek a forgácsokon keresztül egészen a kéregig érkeznek, és én ujjaimmal végigsimítok rajtuk: érezlek, Könnyörög, a hajszálerek összekötnek min-

ket, emocionális tápláléknedvek keringenek a halott fa szállítócsöveiben, ne félj, nem hagylak cserben, kiszabadítalak. Tudom, hogy te is érzel engem. Talán már a tárgyaimat is érzed. Érzed, hová kerülsz, esetleg már a szerepedet is sejtéd. Jól látod a tárgyakat, mintha már közöttük ülnél. Hidd el, Könyörgő, hiányzol közülük, kellesz nekünk — nekem és a tárgyaimnak, nem is értjük, hogyan tudtunk eddig élni nélküled. Most egyszerre olyan világos, olyan örök a hiányod. A tárgyak (majd megszokod őket): a ginesüvegből készült télapó, télapó, — régi-régi tag, évekig észre sem veszem, azután egyszer csak magához szólít, és figyelmeztet, hogy vigyázzak, ő tudja, hogy semmit sem felejtettem el. Képzeld, Könyörgő, nem érdekli az idő, rá se hederít az évekre, kijelenti, hogy semmi sem változott, és ez igaz, ördögien igaz, Azután itt van egy mókás képeslap, ennyi maradt valakiből, aki azt hiszem, legjobban és legönzetlenebbül szeretett azok közül, akiket valaha is ismertem, és akit különféle elvi és egyéb meggondolásokból sohasem méltattam figyelemre; az asztalon nagy, piros üveg hamutartó áll, mögötte hosszú évek leselkednek örökösen visszatérő kérdőjelekkel; a falon kézzel írott vagy inkább festett versidézet — éppen neked való téma, Könyörgő, arról, hogy mindenkor kevés a szerelem, még ha fából, kőből vagy akár emberből faragták is. Többi tárgyam (Minek is nézed őket?) tulajdonképpen a mindenkori sérülés ékes bizonyítékai, mondhatnám termékei, bár-mivel is álcázom őket: a szobrok, az összerakott porosodó csontvázak, a spirituszban kuksoló kígyók, a hangszereim, a telefirkált papírlapok mindenfelé, a könyvek... Alattomos árulók, mind egy szálig, szerencsére kevesen értik egyébként hangos fecsegésüket.

Látod, Könyörgő, ha ennyire tisztában vagy a világgal, amelybe beleszületni készülsz, akkor azt is tudnod kell, hogy könyörgéssed (és esetekben ezzel a léted) majdnem biztosan hiábavaló. Hiábavaló, de nem céltalan — mondod. Tisztellek érte. Nem vitatom a kiállás szentségét; ha remegő szavadra senki se figyel, akkor is érdemes megszületned. Sose felejtse, hogy éppen azok, akikhez szólni születettél, úgy akarnak élni, mint a fű, élni és nem tudni az útról — honnan jött, hová vezet —, nem érdekli őket a történetiség, és nem vállalnak felelősséget a jövőért. Közéjük érkezel, mint Jób, de nem hiszem, hogy megköveznek; elmennek melletted, fitymáló szavuk se lesz; szép, eres testedre puha koromként rakódik majd le a közöny. Ezt kell elviselned.

MÍTOSZ

Amikor küzdenie kellett, mindig elsírta magát. Elborult előtte minden, patakozottak a könnyei, de arcát nem temette a kezébe, szemét le sem hunyva zokogott; mintha feltartóztathatatlan szörnyűségek közeledtét látná a távolban, letiporta, mindig friss sebektől lüktető lelkét tépte mindennemű kényszer, amely mágikus, maga alkotta világát, a széljárta nagy zúrzavarból maga határolta nyugalmát bármi módon megzavarta. A szabályszerű történéseken belül jól boldogult, a mindennapok megfelelően beépültek higánytő tudatába, dolgozott, járt-kelt, mint akárki más — bár környezetének nem volt igazi része, különbözővé tette, ha egyéb nem, a kerítésszagató párlatokkal szemben táplált, soha nem gyengülő iszonya és a szófukarság, amelyhez foghatóról nem tudtak a lápvidéken. Kint a nádasban evezés közben félszavakat mormogott magában, de hallották beszélni az erdőn is, ha felugrott előtte egy nyúl, vagy őzet látott csörtetni a bozótban; érthetetlen felkiáltásokkal és évődő, korholó dünyögéssel adott hangot meglepetésének és, úgy látszik, szeretetének, amelyet titkon, a vélt vagy valós magányban szabadjára engedett, és amely átszellemült elragadtatásként ilyenkor kiült az arcára, mintegy válaszként a vadon rezzenéseire.

A falu sehogyan sem tudta neki megbocsátani űzöttvad-tekintét, sáros, nagy kezét, amellyel idegőrlő kitartással egész nap szó nélkül dolgozott, könnyeit, amelyek éppen akkor buggyantak elő kövér kristályaikkal, amikor minden férfi a legjobban eltitkolta volna őket, elnyomta, kiégette, kitépte volna őket a két szomorú szemből, mert saját szégyenét látta bennük, saját két összeszorított véres ökle tükröződött bennük, tehetetlen, torz, megfékezett hazugságként. A bicskavillogtató virtus — mert lesújtani nem mert rá — metsző gúnyban próbálta kiélni magát, de a borgőzös, felforrt agyak tenger röhögés és számtalan malac tréfa után sem nyughattak; a cimborák szétszéledtek, és mindenki egyedül maradt a maga csillagos egével, szalmakazlával, amelynek tövében megállt pisálni, a két bőffentés, két káromkodás között elpárolgott a kaján-sága, morogva bújt a dunyha alá, és értetlenül vállat vonva fordult a fal felé. A megvetés és a félelem furcsa váltóláza fonódott a sírós ember köré. Ő maga nem tartotta önmagát gyávának, de sohasem védekezett, ha pipogyának nevezték, ez még külön ingerelte értetlen környezetét, és reáüzította kifogyhatatlan, azaz

végőskig erőltetett öklendezését. Meg kellett őszülnie, ráncokba kellett burkolóznia ahhoz, hogy elcsituljon körülötte a gúnyos nevetés — egy sírdogáló öregembert senki sem tud igaz szívből kinevetni.

Unokái mégis hősnék ismerték.

Amióta térde megroggyant, válla előreereszkedett és könnyes szemét jártában csak ritkán emelte a hozzá szólóra, szóval amióta öregembernek számított, egyfajta legendás tisztelet kezdte körülengeni. Felnőtt egy nemzedék, amely a titokzatos múlt megtestesítőjét, századok tudóját, csaták, dögvészek hőseit látta benne; könnyeit halk tisztelettel emlegették, mint egy megtört mártírnak a bűnös világ felett való kesergése kristálycseppjeit. Az új nemzedékeknek múltra volt szükségük.

Az ócsárlók fokozatosan kivesztek, a még élők elhallgattak, megérezve az őket észrevétlenül megkerülő idő fenyőszagú suhogását. Egy-két évtized alatt a falu összes ősrégi és új keletű legendájával, mendemondájával kapcsolatba hozták, olyan események részvevőjeként szerepeltették, amelyek századokkal előbb, vagy csak néhány évvel azelőtt történtek, amikor már mindenki tudta, hogy az öreg visszavonultan, rokkantan él, még a napfény számára is áthatolhatatlan vadonná bozontosodott telkén, az emberkarú bodzabokrok fojtogatta házban, amelyet a fiatalok közül még nem látott senki, mert csak egy sötét folyosó kötötte össze a külvilággal, amelyet az öreg nehezen vonszolt lépteivel óvott az akácsarjúk, bodza- és vadszilvabokrok burjánzásától, és amelyen át utolsó éveiben éjszakánként vízért settenkedett le a faluba egy utcai kútra, mert otthoni ásott kútját benőtték a gyökerek, tégláit felszívták a mohák.

Hősiességének legbuzgóbb dicsőítői éppen azok az öregek lettek, akik nagyon is jól ismerték fiatalkorában, és annak idején számtalanszor csúfot üttek oktanal sírdogálásából. A maguk tetteit ecsetelve sohasem mulasztották el megjegyezni, hogy „de bezzeg a Sírós Iván”, vagy „és akkor aszongya az Iván bátyánk” — és itt jött a történet hitelességének alátámasztása a múlt hősénekegy-egy megpecsételő mondásával vagy cselekedetével, amely keletkezhett ugyan az adott pillanatban is, de a hagyománytisztelő utókor máris feljegyezte, és a továbbiakban a többi mendemondával egyenértékűként terjesztette, továbbadta. A falu öregjei egyszerűen letűnt világuk igazolására használták önmaguk és mások előtt a szomorú vénember különös alakját. Ki figyelt volna

egyébként homályos, múltba vesző történeteikre, ki hitte volna el, hogy létezett valaha egy világ, amelyet Ők irányítottak?

Az öreg ugyanúgy nem tiltakozott az ostoba dicsőítés ellen, mint ahogyan egykor a gúnyolódás sem zavarta.

Egy decemberi délelőttön, amely szemernyit talán enyhébb volt az előző szokatlanul hideg napoknál, Sírós Iván száraz nyárfa-ágakat kötözgetett öreg biciklijére nagy csendesen a folyóparti erdőben. Szelídebb volt a fagy, de barátságatlan szürke köd borított mindent. Egész nap nem oszlott el a nyomasztó alkonyi homály; a ködtől süketen, saját hangját is félve bolyong ilyenkor az ember.

A túlsó part felől egyszerre emberek hangoskodását, lánccsörgést, deszkák dobogását hozta a víz. Az öreg nyugtalanul felnézett, hallgatta a ködöt, majd folytatta a kormányra kötözött kenderkötél bogozását. Azzal szokta átkötni az összehordott fát, jó nagy kérébe, hogy ki sem látszott a rozoga kerékpár, és így szokta lassan, kínlódva hazatolni bodza-gubanc otthonába. Oda-átról hárman közeledtek csónakkal, egymást biztatva, nagyokat kurjantva, és jókat húzva a pálinkás üvegből. Nem voltak vidámak, bátorításként hangoskodtak; egyikük a motor botját tartotta, kevesebbet kiabált, és akkor is rendszerint káromkodott. Ahogyan a sodrásba értek, már alig talált rést az egyre sűrűbben úszó nagy jégtáblák között; fogát összeszorítva fúrta tekintetét az átkozott szürkességbe; szürke volt a köd, szürke a víz, szürke a jég. „A kutyaistenit, semmit se látok!” A másik kettő tovább nyakalta a pálinkát, és két korty között titkon az erdő sötét árnyát keresték, és egyszerre kiáltottak fel, sóhajként felszakadó rikkantással, amikor meglátták.

Az öreg éppen leहुzta ormótlan, nagy birkabőr kesztyűjét, amellyel mindhiába igyekezett kioldani egy megfagyott csomót, amikor megpillantotta a csónak gyorsan kibontakozó körvonalait a három emberrel, és látta, ahogyan jobb oldalával felkapott egy jégtáblára, egy darabig csúszott rajta úgy féloldalasan, vízbe szórta az embereket, majd maga is utánuk borult.

Szolgám! Jer elő nedves vermeidből, hagyd magát emészteni a szüntelenül önmagába visszaroskadó sötétséget, jer hozzám, időtől elrugaszkodott fehér-szürke démon, lépj ide, és mutasd eszelős, lompos üstöködöt, amelynek lobogását követni is belefájdulnak csont-kereteim, segíts kaján szigoroddal, foghúzás nevetésseddel,

gyere, életre leső, kocsonyás levedben lüktető, mocskos embrió, siess, mert elkábit a bor, porrá öröl a szél, megemész a víz, amíg ideérsz; ha megfojthatnálak, ha görcstől fehér ökleim nem a levegőt cséplnék, ha szellemtestedre taposhatnék, ha nemcsak kérdezhetnék, mint ahogyan most is kérdezlek gyámolatlanul, megalázkodva, értelem, istenem.

Mondd el, hogy hős volt-e Dávid, akit félelmes ura (urunk) nevében ezredévek hőssé avattak, tényleg az ész, az értelem győzelme volt-e ő az otromba test felett, aki megszabadította rettegő népét a gyalázattól, bár Góliát ledólttével a sunyító tömeg vérszemet kapott, és az utolsó kurváig öldökölt; Dávid, aki kétszáz filiszteus előbőrével fizette Saul leányának jegydíját, hidegvérrel számolta őket apósa elé, és behajtotta a bőrök árát, amint hatalma megengedte, elvette Mikált a férjétől, napokig botladozott a szerencsétlen zokogva az asszonyát hurcoló ökrök után, míg egy marcona fegyveres vissza nem űzte; Dávid, aki hárfával csitította Saul istentől küldött gonosz indulatát, és megkegyelmezett életének többször is, amikor az halálra üldözte, aki végül is Saul gyilkosainak kezét-lábát levágatta, és felakasztotta őket a halastónál, amikor azok jutalmat remélve eléje jöttek az örvendetes hírrel: meghalt Saul, a te ellenséged; hősiesség-e a neve tetteinek, amelyekkel negyven éven át keményen védelmezte a kiválasztott népet, és valóban kiválasztott volt az a nép; Sion városában vakok és sánták állták el a hódító útját, nem örvendtek a király oltalmának, és Dávid estig ölette a nyomorultakat: vágjátok mind a sántákat és vakokat, akiket gyűlöl Dávid lelke; sorra látogatta szomszédait, földre fektetve megmérte a moábitákat; két kötéllel mérte a megöleendőket, egy egész kötéllel az életben hagyandókat, és adófizető szolgája lett mind a maradék; Rabba népét a városból kihajtotta, kiket fűrészfű alá, kiket vasborona alá vetetett, másokat mézskemencén vonszolt keresztül, és így cselekedett az amaniták minden városával; hazament ezután pedig népestül Jeruzsálembé; a vérben ázó sivatag-e a hősiesség?

Avagy hős lehetett-e Achilles, Thetisz és Péleusz félelmes gyermeke? Villogó fegyvereit joggal csodálja-e a szem; nem isteni és emberi zsarnokok ostoba viszálya oltotta-e ki tízezrek életét; részeg hiúság hajtotta a jó hajókat a magas falak alá, és megpróbálták halálukat mind, akiknek azt előírták jó előre az istenek, de hullottak sűrűn a névtelenek is, akiknek végzetét nem győzték időzíteni az égiek, sem feljegyezni a költők; egyszerre törvényként és hős-

gésként éltek a nagyok indulatai, a naphosszat gyilkoló Achilles szent haragján szárad naphosszat haló társainak jajszava, de nem mindegy-e, melyik oldalon vonszolják a véres tetemeiket, Patroklosz végzete is csak a bosszú ördögét volt hivatott felébreszteni bűnbánó sajnálat helyett és híján; a falak mögött sokasodtak a jajok, és hőstett volt-e otthonukat védő Hektórok hulláinak bemocskolása tébolyult asszonyaik előtt; bíborban születnek-e csakugyan a hősök, akiknek jövetelét égi jelekből olvassák ki holdtalan éjszakán vajjúdó táltosok, és megváltják-e a sok halált önmaguk vésszesen beteljesülő sorsával?

Mondd, nem hétköznapi-e inkább a hősiesség, mint a szántás meg a vetés, nem a mindennapok hívják-e életre üstökösök helyett, hétköznapi még isteni mivoltában is, mint Prométheusz, aki vétett nagy népe ellen, lopott, tolvajjá aljasult, árulóvá lett, és vállalta méltatlan büntetését, nem irtott sereget, nem forgatott roppant buzogányt, rozsdás pajzsára legfeljebb ennyit írhatunk: van tü-zünk, vagyunk?

Nehéz utólag kihámozni a rögtön szárnyra kelt szóbeszédéből, hogy tulajdonképpen hogyan is oldozta le egy pillanat alatt az öreg fagyos kenderkötelét a bicikliről, hogyan sikerült éppilyen rövid idő alatt vén, rozsdás tagjaival felkúsznia a ferdén víz fölé hajló fatörzsre, odahurkolni a kötelet és nyögve-hörögve felségíteni a már gémeredő, de kétségbeesetten küzdő két embert. A harmadik, a legkövérebb, aki a csónakban középen ült, éppen nagyot húzott az üvegből, amikor minden oldalra fordult, és még káromkodni sem maradt ideje, amiért az üveg kiütötte kapafogát, mert rögtön eltűnt a jég alatt, és fel sem bukkant többé.

A másik kettő, véresre horzsolva elkékült kézfejét, beszaggatva a fa kérgevel körmeit, mégis feljutott a törzsre, és onnan tovább, páni félelemmel menekülve a halált lehelő víztől, ki a partra. Az sem derült ki soha egyértelműen, hogy, visszafelé kúszva a nedves fatörzszön, hogyan esett a kimerült vénember a part menti sekélybe. Egykettőre kikecmergett onnan, kezével tördelte a vékony jégszegélyt maga előtt, de a lényeg egy: éppen úgy csuromvizes lett, mint a két csónakos.

Amazok a partra jutva hamar magukhoz tértek; a kormányos már kereste is a kerékpáron lógó tarisznyában a gyufát, és tüzet rakott az összehordott gallyakból. A fiatalabb éppen csak megpróbált kicsit megmelegedni, de azután csattogó fogakkal neki-

eredt a faluba vezető útnak, és fél óra múlva megérkezett a mentő. Az öreg alig mozdult, úgy tuszkolták be a kocsiba ketten, rögtön pokrócba burkolva.

A kórházban maradásról azonban hallani sem akart. Amint valamennyire visszanyerte erejét, érélyesen követelni kezdte, hogy engedjék haza, hangoskodott, fenyegetőzött, kétségbeesésében még sírni is elfelejtett, fellármázta az egész kórházat. Végül csakugyan hazavitték, a fehérköpenyesek behatoltak elhanyagolt birodalmába, hasogatott fát hoztattak a kamrába, pokrócokkal tömték tele sötét odúját. Két héten keresztül, egészen az utolsó napig minden délben kiment hozzá az ügyeletes, csípős injekciókat fecskendezett elgyöngült testébe, különféle gyógyszereket garmadával erőltetett belé, küszködött az erőfölényben tobzódó tüdőgyulladással.

Azt mondják, halála óráján nem is sírt, sőt nevetett, amikor a nővér közeli gyógyulással és bozót-birodalma megtisztításával bízta, pedig mosolyogni se látta soha senki.

BATA JÁNOS

EGY ISMERETLEN MAGYAR KÖLTŐ VERSEIBŐL

(Azokból az időkből, mikor még nem volt költő,
s az élet nagyon fájt neki)

I.

Mint levél, mely hullni kész
Uram! Összetörtél, megtörtél, betörtél . . .
nyüszíték, mint egy beteg kutya, mint
egy nyavalyás, beteg kutya —
mondd, mire tartogatsz még, mi a szándékom
velem, mit tudok még adni?
Uram, kiégtem, még húsz sem vagyok, s már
vénnék érzem magam; hol a lázadásom, szemem csillogása,
az Űt . . .?

Már az sem vigasztal, hogy a gyerekek hozzám jönnek
— talán ők még érzik?

Uram, belefáradtam az Életbe, az Életedbe,
amit tőled kaptam — fáradt, fásult
alig-mozgó vagyok, csak homlokomon mélyülnek
a ráncok.

Uram, nagyon próbára tettél, teszel!

Nem!

Csak most fáradt vagyok, beteg vagyok . . .

Uram, miért folyik ki az Élet a kezemből?

miért hazudják az emberek az életüket?

én megpróbáltam igazul élni,

s most itt vagyok, magányosan;

Uram, félek az esték ijesztő magányától, az ünnepek
ünnepélyes magányától, szobám üres voltától.

Uram, add, hogy minden langyos legyen, mint
az iszap, s kergesd el tőlem azokat a gondolatokat,
melyekkel valamit megálmodtam: a társat, a békét,
a nyári esték kalászáat, ah, mivégre?

Miért kínozom magam Bartókkal és a Tiszta forrásokkal?

Uram, kérlek, bocsáss meg, bocsásd meg gyengeségemet,
tudod, a Láng, valahol a távolban már alig pislákol . . .

Add, kérlek, add, már alig hallhatóan suttogom, szelíd
vagyok, mint az „őszi esték melege”, add, hogy legalább
a papírral megosszam bánatom, s hogy néha
sírni is tudjak;

mit ér a szó, mit ér a költemény, ha

a költő egymagában él, s nincs kívül meg-
ossza verseit . . .

NEKED

A terhet, melyet rám róttál, már
alig tudom cipelni.

A Félelem dohos celláiból
nincs szabadulás —

úgy érzem magam, mint a
leendő anya, kinek megmondták,

holt gyermeket hoz a világra,
nem akarja meglátni a
még meg sem született, de már
élettelen magzatát,
az édes-véres terhet visszatartani
nem lehet — megszüli,
mert, így sem biztos, hogy nem,
egyébként belepusztul ő is.

KONTRA FERENC

KERESZTREJTVÉNY

Vízszintes:

1. A legitimizáló értékekre vonatkozó korlátozás.
19. Ekkor fordul fekete lapjára megint a világ.
22. E kettőről mondhatják csak, hogy egy.
25. Elkáromkodhatatlan betűi keverve.
26. Az orr csavarásának iránya.
27. A pecsét tulajdonosa (a harmadik kockában kettős betű).
29. Üreglakó.
31. Az utcalány igéje.
32. Papi rang.
34. A pokolgép feltalálója.
36. Fülpucoló óhéberül.
39. Római 0.
41. Milyen újság az, amelyikben nincs keresztrejtvény?
42. STBÉ.

Függőleges:

1. Ennyi oka lehet az újság késésének.
2. A körömház egyik cserepe.
3. A kalapácsütés hatása, népies szóval.
4. Radírmárka.
5. A vers vegyjele.
6. A fehér házak közös neve.

7. Minőségi viták döntőbírósa.
8. A semmitmondás műfaja.
9. A középnehéz elemi részecskék összefoglaló neve.
10. A sorok között keletkezett üreg.
11. Lopakodva távozik.

Tanulmányfej